

Potoczki Zoltán: Az alkoholjödék rövid, hazai története

Absztrakt

Az alkohol előállítás története több évezredes múltra tekint vissza. Az egyes alkoholtermékekre vonatkozó jödéki szabályozás gyökerei azonban a középkorra, illetőleg az újkorra vezethetők vissza. Jelen tanulmány ezen időszakról kezdődően törekszik a hazai szabályozás legfontosabb állomásainak, illetve intézményi-jogszabályi fejlődésének bemutatására.

Abstract

The history of alcohol production goes back more than a few thousands of years. However, the roots of excise regulations for certain alcoholic products can be traced back in the Middle Ages and the early New Age. This study aims to present the main stations of the domestic legislation and the institutional and legal developments from this period onwards.

1. Bevezetés

Az alkohol története gyakorlatilag egyidős az emberiség történetével, hiszen már az őskorban észrevették mi történik a szerves anyagokkal, ha erjedésnek indulnak. Kezdetben ezeket az italokat kultikus szertartások alkalmával vagy gyógyításra használták, és csak később váltak mindennapos élvezeti cikké. A bort, a sört gyakran említik az ókori források, kezdve a sumér ékírásos művektől a Biblián keresztül a görög és római klasszikusokig. Ezzel szemben az égetett szeszes italok története nem tűnt ennyire réginek. A történelem egyik legősibb szeszesitalának alapja valószínűleg a szorgos méhek által gyűjtött virágporból készített méz lehetett. A mézet ősidők óta fogyasztja, illetve használja az emberiség különböző ételek valamint italok ízesítésére. Már az ókorban rájöttek, hogy a vízzel kevert méz erjesztése útján szesz állítható elő. Az első szeszesital Plinius leírása szerint a Thalassometi nevű ital volt, amely mézből, esővízből álló erjesztett ital volt.¹⁰⁶ A világ legősibb pálinkái vélhetően a tejpálinkák voltak, amelyek még mind a mai napig az Ázsia népek kedvelt italai (Ilyen például a kumis, amely kancatejből készül erjedés útján). A mai borszesz a közép latin alcohol vini szókapcsolatból jött létre, s Paracelsus nevéhez fűződik, aki nemcsak kiváló orvos, tudós hírében állt, de nagy alkímista is volt. A XVI. századig az égetett szesz gyógyszernek számított.

---

¹⁰⁶ Balázs Géza: *Pálinka, a hungarikum*. Állami Nyomda Részvénytársaság, Budapest, 2004., 40. o.

Az égettbor készítése szintén az arab világhoz köthető és görög, valamint olasz közvetítéssel terjedt el a világban és jutott el többek között Magyarországra is.

Magyarországon az első írásos utalás az égetett szeszesitalra Johannes Praevotiusnak, a páduai egyetem tanárának 1656-ban kiadott Opera Medica című könyvében található, melyben az „aqua vitae”-t említi. Ez feltételezhetően rozmaringgal ízesített borpárlat lehetett, amellyel Károly Róbert magyar király felesége, Erzsébet királyné a köszvényét gyógyította. A szövegből egyértelműen megállapítható, hogy az „aqua vitae”-t, mint gyógyszert fogyasztották. Ezt az italt hívták „Aqua vitae reginae Hungariae”-nak, azaz a magyar királyné életvizének. A ma már pálinka szó valószínűleg szlovák eredetű, bár ezt néhányan vitatják. Kezdetben – a XVI századtól - a gabonaalapú párlatokra használták a kifejezést, majd ez fokozatosan kiterjed a borpárlatokra és később a gyümölcspárlatokra is. A szó először „babinka” változatban 1572-ben fordul elő Debrecenben. Szlovák eredetre utal a sokáig használt „tőpálinka” kifejezés is.¹⁰⁷

2. Az alkoholdermékek magyarországi szabályozásának csirái

Magyarországon a pálinkafőzés a középkorban már ismert volt. Ebből az időszakból származó korai desztillálókészülék maradványokat találtak Budán, Sopronban és Pusztaszeren is.¹⁰⁸ Mátyás király korában már megkülönböztették a gyümölcsből és gabonából készült párlatokat. A pálinkafőzés ebben az időben területileg és társadalmilag is megosztott volt. Évről-évre változó módon korlátozták illetve engedélyezték a főzést, melyben gyakran szerepet játszottak a fogyasztási szokások is. Az egyik legkorábbi ismert írásos szabályozás az 1497-ben kiadott pozsonyi helyi alkotmány, amely szerint tilos volt a pálinkaégetés és árulás a város területén. 1574-ben kiadott rozsnyói helyi alkotmány szerint istentisztelet idején tilos a bor-, sör- valamint a pálinkamérés. Az 1600-as évektől kezdve gabonahiány esetén, éhínség idején megtiltják a gabonából főtt pálinka előállítását. A helyi, majd az országos szabályozásokban a fenti rendeletek rendszerint visszatérnek.¹⁰⁹ A XV. századtól a pálinkafőzés földesúri kiváltság, előjog volt, a paraszti főzést korlátozták és a pálinkafőzdék a sernevelő házakban (sörfőzdékben) működtek. A pásztói cisztercita uradalomban már Zolnay András apát idejében 1690-től üzemelt serfőzőház és valószínűleg foglalkoztak pálinkaégetéssel is. Zolnay halála után 1702-től az uradalom a wellehrádi cisztercita rendház birtokába került, akik azonnal

---

¹⁰⁷ <http://palinkaust.hu/palinka-blog/palinkafozes-muveszete/torteneti-attekintes> Letöltés ideje: 2016. 06. 24.

¹⁰⁸ Balázs Géza: *Pálinka, a hungarikum*. Állami Nyomda Részvénytársaság, Budapest, 2004. 19. o.

¹⁰⁹ Balázs, 2004, 19-20. o.

hozzáfogtak a serfőzőház (braxatorium) és pálinkafőző (domus crematoria) felújításához és felszereléséhez. 1715 táján már mindkét üzem működik.¹¹⁰

3. Az alkohol desztilláció központi szabályozásának kezdetei Magyarországon

1799-től megjelent a pálinkafőzés első központi szabályozása, amelyet az tett indokolttá, hogy a nagybirtokokon illetve a városokban megjelentek az első szesz-, pálinka- és likőrüzemek, így a termelés növekedésnek indult. Erre az időre tehető a zugpálinkafőzés kialakulása is, ami a paraszti sörfőzés korlátozására vezethető vissza. A 19. században (amikor a nagynyomású gőzkazánok, a nyomásmérők és az üzemi hőmérők ismertekké váltak) indult meg hazánkban is az ipari szeszgyártás. Az 1820-ban Pozsonyban üzembe helyezett iparszerű szeszgyár után az ilyen jellegű üzemek száma gyorsan növekedett. Ezen üzemek megjelenését és rohamos terjedését elősegítette a Gall-féle modern főzőüst megjelenése és elterjedése is. Gall 1837-1840 között 47 szeszfőzdet szerelt fel modern rendszerű szeszfőzőgéppel Szabolcs, Ung és Sáros megyében.¹¹¹ Az évszázad végén már világviszonylatban is jelentős lett a hazai szeszgyártás. 1835-ben a cukorgyárak, a szesz- illetve serfőzdek ellenőrzésére jövedéki őrséget hoznak. 1836-ban a földesúri előjog gyakorlatát törvényerőre emelték, majd 1850-től a szesz állami monopólium lett, a szabad pálinkafőzés megszűnt és bevezették a pálinkaadót. 1843-ban megalakul a császári- királyi pénzügyőrség, amelynek feladatául szabták a zugkereskedelem megakadályozását, a jövedéki szabálysértések felderítését. A parasztság ezt követően is főzhetett pálinkát, azonban a főzéshez használatos üstöt ki kellett kérni a fináncoktól, ami azt jelentette, hogy a tulajdonos csak a kiváltott napon használhatta saját üstjét, majd azt követően a főző sisakját lepecsételték, így akadályozva meg annak használatát.¹¹²

---

¹¹⁰ N.Kiss István: *Pálinkafőzés a pásztói cisztercita uradalomban*. A Magyar Mezőgazdasági Múzeum Közleményei 1969-1970, Budapest, 1970, 185. o.

¹¹¹ Balázs 2004, 21. o.

¹¹² Nagy Gyula: *Parasztélet a vásárhelyi pusztán*. Békés Megyei Múzeumok közleményei 4., Békéscsaba, 1975, 301. o.

4. A kiegyezést követő évek – az önálló magyar italmérési jövedék

1867-ben megalakul az önálló Magyar Királyi Pénzügyőrség, amelyet gróf. Lónyai Menyhért a magyar kormány pénzügyminisztere 1. számú körrendeletével hozott létre. A szeszadóról szóló 1868. évi XVI törvénycikk pedig alapja lett a jövedéki szabályozásnak. Felmerül a kérdés, hogy mit is jelentett ekkor a jövedék...? „Így nevezi a magyar pénzügyi terminologia az egyedáruságokat. Az egyedáruság által az állam a gazdasági műfolyamat bizonyos pontján, legyen az a termelés, a forgalom vagy a

fogyasztás, az árképzést megragadja és ezáltal jövedelmet biztosít a maga számára. Pénzügyileg az egyedáruságok különösen nagy jövedelmek biztosítása által nyújtanak előnyöket, bár másfelől a fogyasztásra és termelésre károsan hathatnak.”¹¹³ A jövedék tehát tágabb értelemben magában foglalta az állam – korábban király - összes, pénzügyi felségjogán alapuló bevételt. Szűkebben véve a jövedék a közgazdasági és pénzügyi egyedáruságot (államkinestárt illető, szedett jövedelmeket), illetve vámot és fogyasztási adót jelentette. (A sójövedék mellett a későbbiekben egyedáruság tárgyává tették a dohányt, lottót, lőport, salétromot, szaharint, cukrot, aranyat, postajövedéket is.) Az adóügyi jelzések (zárjegy és az adójegy) már ekkor ismert jogintézmény volt. A dohánytermékek adójeggyel értékesíthették, a cukor pedig egyedárusági zárjeggyel volt ellátva.¹¹⁴

Az italmérési jövedék volt a legkésőbb bevezetett monopólium, 1890. január 1-jén megszüntetve az utolsó királyi kisebb haszonvételi jogot (ius educilli), és a földesúri jogot az államkötvényekkel váltotta meg. A jövedékiség itt azt az állami monopóliumot jelentette, hogy az állam számára fenntartott jogot – a szeszesital kimérésének és kismértékben való árusításának joga – az engedélyes bizonyos anyagi szolgáltatás és feltételeknek való megfelelés fejében gyakorolhatta. Tehát a monopólium ekkor még csupán az alkoholtermék

¹¹³ Pallas Nagy Lexikona – MEK HTML változat - <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/egyeb/lexikon/pallas/html/> - 2013. január 15.

¹¹⁴ Jövedéki kódex 2011 Pauker Nyomdaipari Kft., Budapest, 2011, 10. o.

kereskedelmére korlátozódott. A szabályozás a borra és gyümölcsborra, valamint a sörré és égetett szeszek kimérésére és kismértékben történő eladására terjedt ki. Az engedélyt az írásos kérelmekre a királyi pénzügyigazgatóság adta ki a „teljes korú teljesen megbízható, feddhetetlen magyar állampolgár részére” jogi személy esetében az előbbi feltételeknek a boltvezető kellett, hogy megfeleljen, valamint nem volt adható olyannak engedély, aki „azt tiltott játék, orgazdaság, uzsora és erkölcstelenség előmozdítására és terjesztésére” használta fel.¹¹⁵

Már a kor szabályozása megkövetelte, hogy kellő távolságra legyen az üzlethelység iskolától, korháztól és templomtól, hogy könnyen megközelíthető legyen a hatóságok számára, és hogy a közegészségügyi előírásoknak megfeleljen. Az engedély a feltételek nem teljesítése, megszegése esetén visszavonható volt, és lehetőséget biztosított – a mai szóhasználattal élve – kitelepülésre is. Az egyedáruság megváltásáért egyrészt kellett fizetni italmérési illetéket, másodsorban italmérési adót a kimért italok mennyisége és fajtája szerint. A fizetendő adó differenciált volt aszerint, hogy az engedélyes milyen vállalkozást üzemeltetett (bortermelő, „kávés”, cukrász), és hogy milyen osztályba tartozott. Az osztályokat, Budapesten öt, Budapesten kívül három – egy településen belül a „kivető bizottság” határozta meg, törvényben előírt keretek között. A kivető bizottságot a községi előljárárság küldötte, a pénzügyi hatóság delegáltja és a helyi ipartestület egy tagja alkotta. Az illeték mértékét a pénzügyigazgatóság határozta meg háromévente, melynek döntése ellen fellebbezni lehetett.¹¹⁶ Az adó mértékét az ital fajtáján túl befolyásolta az is, hogy a terméket nyílt, vagy zárt városban adták-e el. Zárt városokban meghatározták azokat az útvonalakat, amelyeken a településre be lehetett jutni, és azokat a helyeket, ahol az árut ki lehetett rakodni. Aki jövedéki terméket hozott a városba, annak az adót azonnal meg kellett fizetnie, míg aki termelte, előállította az italt, csak havonta fizetett adót, a fogyasztási adóhivatalnál. Aki nem fizetett határidőre akár csak egyszer is, attól a pénzügyi hatóság biztosíték nyújtását követelhetette meg. Nyílt városokban az adók beszedése a királyi pénzügyigazgatóság feladata volt. A pénzügyi hatóságnak, az adószedésre jogosultnak lehetősége volt, hogy bármikor jövedéki ellenőrzést tartson. Az italmérési illeték és adó fokozatosan egybeolvadt, kialakult a szeszádó és a bor- illetve sörital adó.¹¹⁷ Ekkortól tulajdonképpen fogyasztási adó terhelte a jövedéki termékeket.

---

¹¹⁵ Simon Zoltán – Pozsgai Zoltán – Kis Judit – Boros Sándor: Jövedéki alapok I. VIVA Média Bp. 2006. Szerk: Szabó Zsolt 17-18.o.

¹¹⁶ Simon-Pozsgai-Kis-Boros, 18. o.

¹¹⁷ Simon-Pozsgai-Kis-Boros, 18. o.

1899. évben új szabályozás lépett életbe, ami nem csupán a kimérést, és a kismértékben eladást, de az égetett szesz nagyban történő eladását is engedélyhez kötötte. A kiméréshez és a kismértékben¹¹⁸ történő értékesítéshez továbbra is illetéket kellett fizetni. Nem kaptak engedélyt a mai értelemben vett közszéferá dolgozói, de a lelkészek és a szülésznők sem. Változott az új törvényben az osztályozás is, az osztályok száma Budapesten 7-re, azon kívül 5-re emelkedett. A törvény kimondta, „az italmérési és italárusítási üzletek és vállalatok jövedéki felügyelet alatt állnak”¹¹⁹. A szabályozás XIX. századi módja már sok tekintetben mutat hasonlatosságot az alkoholtermékek jelenkori szabályozásához, hiszen fellelhetőek benne az engedélyezés, a jövedéki ellenőrzés intézményei és megtalálható benne az adómérték és a jövedéki biztosíték fogalma is.

5. A két világháború közti jövedéki szabályozás legfőbb jellemzői, a teljeskörű szeszegyedáruság megjelenése

Az 1920-as évektől az állam jelentősen korlátozza a szesz előállítását. 1924-től kötelezővé teszik a szeszmérő gépek alkalmazását. Ettől a pillanattól kezdődően a regisztrált mérőszerszék nélküli berendezésen végzett lepárlás zugtevékenységnek minősült. 1938-tól az 1938. évi XXX. törvénycikk alapján kizárólag az állam rendelkezett a „szesz előállítása, finomítása, víztelenítése, behozatala és értékesítése” feletti joggal (szeszegyedáruság). Ez a törvénycikk illetve a végrehajtására kiadott 1938. évi 2000. pénzügyminiszteri rendelet 1939. szeptember 01-től a termelési adó alá eső szeszfőzdeket bor- és gyümölcsfőzdekké és pálinkafőzdekké minősítette. A különbség lényege az volt, hogy az előbbieken az adót forgalomba hozatalkor kellett megfizetni – így az üzemben tárolt szeszre nem kellett adót fizetni, kizárólag az értékesítéskor keletkezett adófizetési kötelezettség -, míg az utóbbiakban a (bérfőzött, a gyümölcsstermesztő tulajdonát képező) termék előállításakor

¹¹⁸ A „kis mérték” akkoriban bor és szesz tekintetében 100l, míg sör esetében 25 litert meg nem haladó mennyiséget jelentette.

¹¹⁹ Lásd bővebben: 1899. évi XXXVI. törvénycikk

keletkezett az adófizetési kötelezettség (A pálinkafőzdekből elvitt „késztermék” útjának későbbi követése és az adó megfizetésének ellenőrzése gyakorlatilag lehetetlen lett volna).¹²⁰ A szesz tehát az 1938:XXX. törvény hatálybalépése előtt nem volt jövedéki adó tárgya, hanem azt – szigorú jövedéki ellenőrzés mellett fogyasztási adó terhelte. Az 1938-cas jövedéki törvény értelmében szesznek kellett minősíteni minden olyan etilalkohol tartalmú anyagot, amelyet lepárlással, vagy bármilyen más eljárással állítottak elő. Fontos kihangsúlyozni, hogy – a mai szabályozáshoz hasonló módon – a bor, az erjesztett gyümölcsle és sör nem számított szesznek. Az olyan bort azonban, amelynek alkoholtartalma meghaladta a 22,5 fokot, illetve az olyan sört, melynek alkoholtartalma meghaladta a 12 fokot, szesznek kellett tekinteni.¹²¹

A szeszegyedáruság értelmében az ország területére behozott, vagy ott előállított valamennyi alkoholdermék (szesz) az állam kizárólagos rendelkezése alatt állt mindaddig, amíg azt a szeszegyedárusági igazgatóság akár a felhasználási cél meghatározásával, akár anélkül szabadforgalomba nem bocsátotta. Éppen ezért a sörgyártás kivételével bármely más célból keményítőtől, illetve keményítőt tartalmazó anyagból, illetőleg cukorból, vagy cukrot tartalmazó anyagból – kivéve a gyümölcsöt - cefrét készíteni és erjeszteni kizárólag a pénzügyminiszter engedélyével volt szabad. A szeszfőzde vállalkozója köteles volt az általa előállított szeszt az időközönként megállapított beváltási árért a szeszegyedárusági igazgatóság rendelkezésére bocsátani. Az igazgatóság a rendelkezésre bocsátott szeszmennyiséget egyedárusági eladási áron, vagy pedig kedvezményes egyedárusági eladási áron bocsátotta szabadforgalomba. A beváltási és az eladási ár közti különbség volt az ún. egyedárusági különbség.¹²² Fokozatosan megjelennek a mai jövedéki szabályozás újabb elemei is: az adómentes felhasználás és az adóraktári tevékenység és a denaturálási eljárás előzményei.

5.1 Szabadraktárak (adóraktárak)

„A szabadraktárak célja és általános feltételei azonosak a fogyasztási szabadraktáréval. Szeszszabadraktár létesítésére csak olyan vállalkozó kaphat engedélyt, aki évenként legalább kétezer hektoliter szeszt forgalmaz. Természetes követelmény az, hogy a tárolt szeszárubból a meg nem adózottakat (adóval terhelteket) a szabadforgalomba bocsátottaktól elkülönítetten kell kezelni.”¹²³ A korabeli szeszüzem (alkoholdermék-adóraktár) típusok az alábbiak voltak:

---

¹²⁰ Sólyom Lajos – *Pálinkafőzés Kézikönyv kisüzemek számára* (Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1986) 18.. o.

¹²¹ Takács 1946, 168. o.

¹²² Takács 1946,168. o.

¹²³ Takács 1946, 166.o.

egyedárusági szeszfőzde; mezőgazdasági szeszfőzde; ipari szeszfőzde; bor- és gyümölcs szeszfőzde.¹²⁴ A fentebbiekből következően az előállító üzem jogosult volt a szabadforgalomba bocsátás időpontjáig az általa előállított, tárolt alkoholdermékot adómentesen tárolni, hasonlóképp, mint a mai szabályozásban az adóraktár engedélyese.

5.2 Kedvezményes egyedáruságra jogosultak (adómentes felhasználók)

A mai adómentes felhasználó megfelelője ebben az időszakban az un: „Kedvezményes egyedárusági áron szerzett szesz felhasználója” volt. Az egyedárusági árból a pénzügyminiszter 7,5% engedményt engedélyezhetett az alábbi célokra: bor és must szesztartalmának emelésére, ecetgyártási célra, égetési, tisztítási, ipari, illetve tudományos célokra, továbbá pipere- és kozmetikai célokra, valamint gyógyászati készítmények (tinktúrák, fertőtlenítő szerek...stb.) készítése céljából.¹²⁵ Ezek a kedvezményes adózású felhasználási célok gyakorlatilag megfelelnek napjaink jövedéki szabályozásában az adómentes felhasználás szabályainak. „Kedvezményes egyedárusági eladási áron szesz csak a pénzügyminiszter engedélyével szerezhető be. Az ilyen módon előállított szeszt előállító, finomító, víztelenítő vállalat, illetőleg szeszszabadraktár üzemi helyiségéből való elszállítás előtt meghatározott módon emberi élvezetre alkalmatlanná kell tenni (denaturálni). A kedvezményes egyedárusági eladási áron beszerzett szeszt kizárólag arra a célra lehet felhasználni, amely célra azt kiutalták.”¹²⁶ Ebben az időszakban a legtipikusabb adómentes/kedvezményes adózású alkohol-felhasználási mód az ecetgyártás volt: „Szesznek ecetgyártás céljára kedvezményes egyedárusági beszerzésére és felhasználására vonatkozó pénzügyminiszteri engedélyek határozatlan időre szólnak és bármikor visszavonhatóak, illetőleg módosíthatóak. Az ecetgyártás céljára termelési időszakonként kiutalt szesz mennyiségét a pénzügyminiszter állapítja meg az ecetgyári érdekeltség meghallgatása után.”¹²⁷

A korszakra jellemző jövedéki szabályozás célját, lényegi elemeit, a jogalkotó szándékát - melyben a társadalmi-gazdasági összefüggések is kirajzolódnak – az alábbi idézetben található szövegrész szemlélteti a legjobban: „ A bor, ser, 's szesz italok viszonylagos nélkülözhetőségök 's mégis nagy mérvbeni használatuknál fogva igen alkalmas accisa¹²⁸ -

¹²⁴ A különböző szeszfőzde típusok részletes leírását lásd bővebben in: Takács 1946, 170-171. o.

¹²⁵ Takács György: *Közadózásunk* (jelen esetben pénzügyi jogi ismeretek, magyarázatok). Magyar Magánalkalmazottak Szabad Szakszervezetének Kiadása, Budapest 1946, 168. o.

¹²⁶ Takács 1946, 173. o.

¹²⁷ Takács 1946, 174. o.

¹²⁸ accisa = jövedék, állami jövedelem, angolul: excise

adótárgyat képeznek, mely még azon előnnyel is jár, hogy igen jól simul különböző minőségifokai szerint a különböző osztályok vagyoni ereje és adózási képességéhez, 's hogy az ez italszerekre vetett adók erkölcsi tekintetben is jóhatásuak lehetnek, a mennyiben az embereket túlságos használásától a szeszes italoknak elvonják. Ez áll az italszerekre vetett adók tekintetében általában."¹²⁹

6. Az alkoholdermékek jövedéki szabályozása a szocializmusban

A II. világháborút követően a károkat rövid időn belül helyreállítják és újult erővel megkezdődik a termelés, azonban a szocializmus idején a főzdek sem kerülhették el sorsukat. 1949-ben megkezdődik a szesz-főzdek államosítása.

Kezdetben 60 nagy főzde államosításával létrejön a Gyümölcseszepari NV. Később a kisebb szesz-főzdek államosítása is megtörténik. A szesz-főzdek részére termelési keretet állítottak fel, korlátozták a bor- és gyümölcstermelők által kifözethető mennyiséget.¹³⁰ A szocializmus időszakában a pálinkafőzést a 66/1951. (III.10.) M.T. rendelet szabályozta. A szabályozás meghatározta a termelési időszakonként előállítható pálinka mennyiséget, megállapította a gyümölcstermelők részére főzhető mennyiséget. A következő jelentős változást az 53/1952. (VI.26.) M.T. rendelet jelentette, amely bevezette a „feles főzés” intézményét. Ebben az esetben a főzető személy a kifözött pálinka felét, a szeszforgalmi adó megfizetése nélkül megkapta, a másik felét köteles volt a meghatározott állami vállalat részére felajánlani, amely a főzető által megkapott rész után megfizette a szeszjövédéki adót. Ezzel gyakorlatilag megváltotta a forgalmi adó megfizetését. A főzetőnek kizárólag bérfőzési díjat kellett fizetnie, illetve a teljes főzéshez biztosítania kellett a tüzelőanyagot vagy annak értékét. A következő nagy változásra 1965-ben került sor amikor bevezették a részes főzést. Itt már a pálinka 60%-t kellett felajánlani az államnak, és a maradék

¹²⁹ Kautz Gyula: *Nemzetgazdaság és Pénzügytan*. Kiadja: Heckenast Gusztáv Pest, 1863. 640.o.

¹³⁰ Sólyom 1986, 19. o.

40% után ún. díjpótlékot is kellett fizetni. 1970-ben a 20/1970. (VIII. 15) MÉM rendelet megszünteti a feles főzés intézményét. Ettől kezdve csak kereskedelmi főzésre és adó megfizetésével történő bérfőzésre volt lehetőség. 1982-től a bevezetett jogszabályi változásokra figyelemmel bizonyos feltétel fennállása esetén engedélyezte magánszemélyek részére szeszfőzde üzemeltetését (25/1982. (XII. 10.) MÉM rendelettel módosított 13/1973. (VIII.25) MÉM rendelet (2.§.).

Ebben az időben kettő, majd 1968-tól háromféle módon lehetett pálinkát előállítani. Először kereskedelmi és bérfőzés keretében adófizetési kötelezettséggel, majd a fenti időponttól lehetőség volt az ún. feles főzésre. Ez azt jelentette, hogy a kifőzött pálinka felét „be kellett szolgáltatni” és a főzés után - a bérfőzéshez képest jelentősen kevesebb – adót kellett fizetni. A szabályozást 1970-ben megszüntetik és a bérfőzés után fizetendő adót csökkentik.¹³¹ A pálinka helyét sajnálatosan átveszik a hideg úton, aromából készített szeszitalok, amelyeket azonban pálinkaként értékesítenek. Az állam 1982-ben megszünteti a szeszmonopóliumát (25/1982. (XII. 10.) MÉM számú rendelet a korábbi szabályozás módosításáról). Ekkortól kezdve a jogszabályi rendelkezések betartása mellett magánszemély is végezhetett szeszfőzdei tevékenységet. Fontos, hogy a tevékenység végzését megfelelő szakértelemhez kötötték. A rendszerváltáskor a 880 működő főzde közül összesen 202 db. főzde volt magánszemély birtokában.¹³²

7. A szabályozás alakulása a rendszerváltástól napjainkig

A rendszerváltást követően – az új gazdasági környezetre tekintettel – szükségessé vált a jövedéki szabályozás újraindítása. Az Európai Unióhoz történő csatlakozás előtt hazánk fokozatosan beépítette az alkoholtermékekre vonatkozó uniós irányelveket is. A legfontosabb ide vonatkozó irányelvek az alábbiak: a Tanács 92/83/EGK Irányelve *A szesz és szeszitalok jövedéki adószervezetének harmonizálásáról*; a Tanács 92/84/EGK Irányelve *A szesz és szeszitalok jövedéki adókulcsainak egységesítéséről*. Mindemellett kiemelendő a Bizottság 3199/93/EGK Rendelete *az alkohol jövedéki adó alól mentesség céljára történő teljes denaturálásra vonatkozó eljárások kölcsönös elismeréséről*. Említést érdemel továbbá a *110/2008 EK rendelet*, amely – többek között – az egyes szeszital kategóriákat tartalmazza. A rendszerváltástól az Európai Unióhoz történő csatlakozásig terjedő időintervallum két

---

¹³¹ Sólyom 1986: 20-25. o.

¹³² Sólyom 1986: 26-28. o.

legfontosabb hazai jövedéki jogszabálya a jövedéki szabályozásról és ellenőrzésről, valamint a bérfőzési szeszdóról szóló 1993. évi LVIII. törvény, majd az azt követő, a jövedéki adóról és a jövedéki termékek forgalmazásának különös szabályairól szóló 1997. évi CIII. törvény volt. Az 1993. évi LVIII. törvény, amely 1993. július 01-én lépett hatályba, szabályozta az állam részére rendkívül nagy bevételi forrást jelentő jövedéki termékek, így az alkoholtermékek előállításának és kereskedelmének legfontosabb szabályait. Az állam bevételeinek biztosításán túl az egyenlő versenyfeltételek megteremtése és a feketekereskedelem megszüntetése volt a törvény célja. Az adóztatási feladatokat ekkor még az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal, az ellenőrzési feladatokat pedig a Vám- és Pénzügyőrség látta el. Az 1997. évi CIII. törvény célja a hatékonyabb adó beszédés, valamint az Európai Unióval történő jogharmonizáció elősegítése volt. Ennek folyamányaként a jövedéki termékek állami elvonása 1998 évtől jövedéki adóként történt és fogyasztási adótételük megszűnt. Fontos változás volt továbbá a Vám- és Pénzügyőrséghez került az

összes funkció ellátása.¹³³ Az egyes jövedéki termékek között a hétköznapi értelemben vett „alkoholtermékek” jövedéki szempontból – követve az európai uniós szabályozást – az alábbi kategóriákba kerültek besorolásra: alkoholtermékek (leegyszerűsítve: desztillátumok), sör, bor, pezsgő, köztes alkoholtermékek. A jövedéki szabályozás a fent felsorolt – jövedéki szempontból - különböző alkohol típusok előállításának, tárolásának, szállításának, kereskedelmének, adómentes célú felhasználásának részletes szabályait tartalmazták, illetve meghatározásra kerültek az alkoholtermékekre kerülő adóügyi jelzésekre (zárjegyekre)

¹³³ <http://www.jovedekiado.hu/contents/view/jovedeki-ado>. Letöltés ideje: 2013. február 12.

vonatkozó legfontosabb rendelkezések. Mindemellett bizonyos nemzeti sajátosságokat is tartalmazott a jövedéki szabályozás (pl: bérfőzés jogintézménye).

A következő jelentős változást az ország jövedéki szabályozásában az Európai Unióhoz történő csatlakozás jelentette. 2004. május 1-től több alkalommal és jelentős mértékben változtak a jövedéki szabályok, ezen belül természetesen a bérfőzés és a kereskedelmi főzés szabályai is jelentős átalakuláson estek át. Ekkor lépett hatályba a jelenleg is hatályos jövedéki törvény, a 2003. évi CXXVII. törvény a jövedéki adóról és a jövedéki termékek forgalmazásának különös szabályairól (Továbbiakban: Jöt.), melynek végrehajtási rendelete a a Jöt. egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról a 8/2004. (III. 10.) PM rendelet. A következő nagy változás a Jöt. 2010 évi módosítása volt. Ekkor a 2010. évi XC. törvény 2010. szeptember 27-i hatállyal módosította a jogszabályt, bevezetve a párlat fogalmát és a magánfőzés jogintézményét¹³⁴. 2017-től új jövedéki törvény, az 2016. LXVIII. törvény lép hatályba, amely – szinkronban az európai uniós irányelvekkel – az eddigi alkohol tartalmú jövedéki termékeket – részben átnevezve a korábbi termék típusokat – az alábbi kategóriákba sorolja: sör, csendes bor (korábban: bor), habzó bor (korábban pezsgő), egyéb csendes és habzó erjesztett ital, köztes alkoholtermék, alkoholtermék.

¹³⁴ A szabályozás egyes elemei uniós irányelveket sértettek, így a hazánk ellen indított kötelezettségzegési eljárás eredményeként az Európai Unió Bírósága a C-115/13.sz. ügyben hozott ítéletében elmarasztalta hazánkat, melynek eredményeként a hazai jövedéki szabályozás alkoholtermékekre vonatkozó, a hazai termékeket részben preferáló (adómentessé tevő) egyes adóztatási szabályait módosítani kellett.

Összegzés

Az alkoholtermékek jövedéki szabályozása a középkortól napjainkig jelentős fejlődésen ment keresztül. A XIX. században már egy fejlett, a mai szabályozás alapjait, jogintézményeit magában foglaló, részletgazdag jogi szabályozást találunk. A két világháborút követő évtizedekben a szocialista tervutasításos rendszer miatt ideiglenesen eltűnik az alkoholtermékek jövedéki szabályozása, helyébe a fogyasztási adó lép. A rendszerváltást követő jogi szabályozás egészen hazánk 2004. május 1-i uniós csatlakozásáig fokozatosan átveszi és beépíti szabályozás anyagába az Európai Unió jövedéki irányelveit, jogintézményeit, adóztatási szabályanyagát. Ettől az időponttól kezdve a hazai jövedéki szabályozás a hatályos uniós irányelvek keretei között – folyamatosan - formálódik.

Irodalomjegyzék

- 1) Balázs Géza: *Pálinka, a hungarikum*. Állami Nyomda Részvénytársaság, 2004, Budapest
- 2) Sólyom Lajos: *Pálinkafőzés*. Kézikönyv kisüzemek számára. 1986, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
- 3) Kautz Gyula: *A nemzetgazdaság és pénzügytan, tekintettel a gyakorlati iparéletre és a fensőbb tanulmány szükségére*. 1863, Pest
- 4) N. Kiss István: *Pálinkafőzés a pásztói cisztercita uradalomban*. A Magyar Mezőgazdasági Múzeum Közleményei 1969-1970, 1970, Budapest
- 5) Nagy Gyula: *Parasztélet a vásárhelyi pusztán*. Békés Megyei Múzeumok közleményei 4.szám, 1975, Békéscsaba
- 6) Simon Zoltán - Pozsgai Zoltán - Kis Judit - Boros Sándor: *Jövedék Alapok I.* Lónyay Menyhért Szakkönyvtár VIVA Média 2006, Budapest
- 7) Takács György: *Közdózásunk (jelen esetben pénzügyi jogi ismeretek, magyarázatok)*. Magyar Magánalkalmazottak Szabad Szakszervezetének Kiadása, 1946, Budapest
- 8) Jövedéki kódex 2011. Pauker Nyomdaipari Kft. 2011, Budapest
- 9) <http://www.jovedekiado.hu/contents/view/jovedeki-ado>. 2013. február 12.
- 10) <http://palinkaust.hu/palinka-blog/palinkafozes-muveszete/torteneti-attekintes>